

A telep nyugati szélén a humuszolás után megfigyelhető volt egy É-D irányú „kerítésfal” két részlete is (6 m, illetve 25 m). Sajnos ide építették a villanyvezeték-eket 1998 nyarán.

Ezt a korszakot is egy égésréteg zárja, amely a terra sigillaták tanúsága szerint 233-ra tehető.

A 3. század második feléhez és a 4. századhoz már kevesebb épületet tudunk kötni. Többségüket elszántották. Terra sigillata a 3. század közepéről–második feléből csak néhány került elő, köztük egy észak-afrikai gyártmány (6 db). A többrétegű kőépületek legfelső periódusa, főleg ha besimított vagy mázas kerámia, illetve 4. századi érem is volt benne, biztosan erre az időszakra tehető (kb. 10 épület). Az érmek Diocletianustól Gratianusig terjednek. Mind a három nagy kőépületnél kimutatható ilyen későbbi hozzáépítés, egyiknél két téglából s kövekből épített kemence is előkerült. A rétegtani helyzet alapján még kb. 15 épületet tehetünk erre az időszakra. Egyiknek bedőlt felmenő paticsfala ráomlott a kövekre. Mind a „kerítésfalat”, mind a kőutat használták egészen a század végéig.

A római kor utáni periódust a telep területére temetett 12, többnyire melléklet nélküli sír képviseli. Némelyik korábbi gödörbe beásva, a többség viszont kőrakás vagy kőomladék alatt feküdt. Melléklet csak két csontváz mellett volt. Egyik mellé vaskést, másiknak a nyakába átfúrt római érmekből és avar dudoros gyöngyökből álló nyakláncot helyeztek.

Avar kerámia egy kőrakás alatti égett foltból is ismert.

A telep a honfoglalás és Árpád-korban is lakott volt. Szórványként került elő Bíborbanszületett Constantinus bronzérme és egy 12. századi pénz. Az Árpád-kori telephez egy személgödör és több szórvány, illetve 1 ásóból való kerámiatöredék köthető.

Felszíni terepbejárásaink és a fémkeresős vizsgálatok alapján kiderült, hogy a település az M1 autópálya északi oldalán több száz méter hosszan folytatódik. Összeér a topográfiában 13/8-as lelőhelyként feltüntetett teleppel. Hozzá tartozik a teleptől kb. 50 méternyire Ny-ra kezdődő, dombtetőn található, ugyancsak több periódusú temető (910 sír).

A területet 1999. nyarán feltöltötték, az M1 autópálya és 100-as út közötti összekötőút, valamint egy ipari park épül a helyén.

Munkatárs: Mali Antal restaurátor. Az ásatáson részt vettek Kalácska Róbert, Czene András, Fábrián Szilvia, Vámos Péter régészhallgatók.

OTTOMÁNYI KATALIN

234. Petőfiszállás, Dósa-tanya

(Bács-Kiskun megye) A

1999. június 10-én kezdtük meg a feltárást az M5 autópálya nyomvonalának 195. lelőhelyén. A munkák során egy 8. századi település nyomait tártuk fel. Összesen 94 objektum, két földbe mélyített ház kemencével, egy földbe mélyített kör alakú építmény, több cölöplyuk-rendszer, gödrök és 27 árok került elő. A leletmentés

során feltártunk egy lósírt is. Az állatot feldarabolva helyezték el, kétoldalt szimmetrikusan a ló mereven kinyújtott két hátsó lábát a medencével együtt, mellette a két mellső lábat ugyancsak szimmetrikusan lerakva, a lábak között a nyaki rész, valamint a kettőbe vágott gerinc volt. Oldalt, a medence mellett helyezték el a koponyát. Melléklete nem volt, az elhelyezés megállapítható rendszere miatt a lovat áldozati állatnak gondoljuk.

SOMOGYVÁRI ÁGNES

235. Petőfiszállás, Dósa-tanya, 195/b lelőhely

(Bács-Kiskun megye) A, Á

Leletmentő ásatást végeztünk az M5 autópálya tervezett nyomvonalán, a Petőfiszállás, Szentkúti kegyhelytől 6–700 méterre északnyugatra. A feltárt terület nagysága közel 7200 m² volt, ahol késő népvándorlás és Árpád-kori objektumok kerültek elő. Az avar kori településhez házak, gödrök, karámok tartoztak, amelyek között volt az a boronaszervezetű, kőkemencés felszíni lakóház is, ami ismereteim szerint e korban ismeretlen típus a Kárpát-medencében. Az edénytöredékek alapján a település a 8–9. században volt lakott. Az Árpád-kori jelenségek lazább szerkezetű településre utaltak, néhány sekély árok, kevés leletet tartalmazó, sekély gödör és mindössze 30–40 cm mélységű, téglalap alakú karámok kerültek feltárássra.

BALOGH CSILLA

236. Petőfiszállás, Dósa-tanya, 195/c. lelőhely

(Bács-Kiskun megye) Á

Az M5 autópálya tervezett nyomvonalán a 195/b. és 195/d. lelőhelyszakaszok között a 120 + 921 – 121 + 040 km szelvényben 4320 m² területet kutattunk át, ahol a lelőhelyen elterülő Árpád-kori település bonyolult, egymást vágó árokrendszerét tártuk fel. A kerítő- és vízvezető árkok, karámok mellett 16 gödröt is találtunk. Az objektumok teljes feltárást a talaj- és időjárási viszonyok jelentősen megnehezítették, sőt esetenként lehetetlenné is tették. A feltárt objektumokból igen gyér leletanyag, állatcsont és Árpád-kori edénytöredékek kerültek elő.

V. SZÉKELY GYÖRGY

237. Petőfiszállás, Galambos-éri csatorna,

M5 232. lelőhely

(Bács-Kiskun megye) Á

Az M5 autópálya építését megelőző régészeti feltárások keretében leletmentő ásatásra került sor Petőfiszállás község határában, a Szentkúti kegyhelytől kb. 5 km-re délkelet felé (M5 12,5–125,6 km szelvény). A tervezett nyomvonal itt kb. 2 km hosszan párhuzamosan halad a Galambos-éri csatornával, s átvág egy a mély fekvésű, vize nyős-zsámbékos környezetből erőteljesen kiemelkedő, nyugat-kelet irányú, hosszan elnyúló földhátat. Ezen a természetes magaslaton, a csatorna bal partján 180 × 40

m-es terület lehumuszolására került sor. A területen húzódozó laza szerkezetű Árpád-kori település objektumainak csak egy részét tudtuk feltárni: karámok, gödrök és cölöpszerkezetű felszíni építmények nyomai kerültek elő. A feltárást az időjárás miatt befejezni nem tudtuk.

BALOGH CSILLA

238. Pécs, Alsómakár u. 5/a.

(Baranya megye) A

1999 februárjában egy ismert helyű, és Kiss Attila, valamint Kárpáti Gábor által korábban már részben megásott avar kori temető 8 sírja került elő leletmentéskor. Mellékletet csak a felnőtt férfiak és egy fiatal fiú sírjában találtunk. Ezek vaskések, vaskarikák, tűzgyújtó készségek voltak. Az 1. sírban talált aranypérez valószínűleg egy 7. század elején vert bizánci pénz korabeli, rossz minőségű hamisítványa. A leletmentésen jelen volt Krasznai Péter rajzoló.

GÁBOR OLIVÉR

239. Pécs, Ágoston tér

(Baranya megye) Á, Kő

A 13. században alapított Ágoston-rendi kolostor lokalizálása csak 1988-ban történt meg. Ekkor egy aknamélyítő kutatóaknában a kolostortemplom DNyi ferde falpillére és a mellé helyezett sírok kerültek elő.

1995-ben az „É-i kerülőút” előkészítési földmunkái során megbolygatták a temetőt, sőt a templom falát is. A munka leállítását után rövid leletmentő ásatást végeztünk. A Ny-i zárófal D-i szakaszát és a templom D-i falának 10 m-es részletét kibontottuk. A kolostor megmentésének érdekében a városi önkormányzatnál elértük az út áttervezését.

1999. májustól novemberig tartó időszakban az építkezés ütemének több időszakában mentőfeltárást végeztünk. A teljes feltárást az idő-, és pénzhiány miatt nem történt meg.

A munka során az alábbi megfigyeléseket tettük:

A szabályosan keletelt templom széle áthúzódozik a Felsőhavi utca 4. számú ház területére. A templomhajó hossza 33,4 m, szélessége 13,4 m. A Ny-i fal sarkain két ferde pillér, a D-i falon egy középső és egy sarokpillér van (mindkettő merőleges a falra). A Ny-i és a D-i fal felmenő szakasza 20–30 cm magasságig megmaradt. Az É-i fal (vakolatnyomatokkal) 150–170 cm magasságig áll. A falvastagság az É-i és Ny-i falaknál 1 m, a D-i falnál 1,2 m. Padló, vagy padozat nem maradt meg. Eredeti épülettagozat külső, élszedett lábazati párkány a hajó É-i sarkában 1,5 m hosszúságban maradt meg.

A Ny-i, egykor béletes kapu szélessége 2,2 m. Az ÉNy-i ferde pillérben 1 m széles, élszedett átjáró van a kolostor felé. A templomhajó É-i sarkában 2,5 m széles, 5,8 m hosszú helyiség van, Ennek Ny-i fala 1,2 m széles, K-i fala pedig a szentélyzáró fal a diadalív magasságában. A helyiség valószínűleg egy belső torony alapja.

A szentély hossza ismeretlen, a Felsőhavi u. 4. szám alá nyúlik, a háziak szerint a pince végéig. Itt valószínűleg a nyolcszög három oldalával záródó szentély DK-i szöglete található. A feltárt szentélyszakasz az út alatt van, közművekkel roncsolt. A szentély belső szélessége 8,8 m, a fal vastagsága 1,1 m. A szentélyben belső kriptasor rajzolódik ki az álló épület fala mentén. Ez a fal és a későbbi pince a sírokat megsemmisítette.

A kolostor (Baranyában egyedülálló módon) a templomtól É-ra helyezkedik el. A kolostor K-Ny-i és É-D-i kiterjedése ismeretlen. Ny-on az egykori malomárok roncsolták el, de valószínű az azt a fal mellé állították. K-en a Felsőhavi utca házai takarják. É-on a Felsőhavi utcában egy minimális faltöredék van. Ez jelölheti az É-i kiterjedés határát.

A kolostor udvara 14,5 m széles, D-i oldalához közel egy kútház van (belső méretei: hossza 4,4 m, szélessége 4 m). A kerengő változó szélességű. Az udvar alatt 3,2 m, a Ny-i szakasz 3,2 m, a K-i szakasz 2,8 m. A kolostorépület belső tagoltsága csak töredékesen ismerhető fel. A szentély mellett öt helyiség van, a Ny-i szakaszon hat. A Ny-i szakaszon tapasztaltuk, hogy a templom elé kihúzódozó kolostorszárnyat (a vastagabb falú építési fázist) átalakították.

A 17. század végén még állt a szentély, a templom és a kolostor már létezett. A bontás nyomait, illetve a helyszínen elégetett és oltott mészkövet a templom bontásából szerezték. Ennek bizonyítékai a helyszínen maradt mésztároló fahordók, amelyeket az elbontott falak, falszakaszok alapozó árkába mélyítettek (például a templom É-i falát egy helyen kitermelték). Sírfeltárást nem végeztünk. Az útfelújítás és a tér átalakítása során több faltöredéket is feltártunk. Ezek között a legjelentősebb a mai templom É-i falához csatlakozó épülettöredék, amely az egykori dzsámi előterének (haram) alapja. Az épületrész 2,7 m belső szélességű, hossza 5,4 m. Fala rossz minőségű, homokos habarcsba rakott kő. A tervező építés e falakra alapozva bemutatja a helyszínen az előcsarnokot.

KÁRPÁTI GÁBOR

240. Pécs, Püspökvár É-i kert

(Baranya megye) Á, Kk, Kú

A már feltárt középkori egyetem épületének helyreállítása során a védőépület északnyugati sarokcsatlakozása alapozási munkájánál leletmentést végeztünk. Itt az épület északnyugati sarkánál feltártuk a román kori püspöki palota nyugati és északi falának ÉNy-i sarokcsatlakozását. Ugyanis az egyetem északi falával párhuzamosan húzódozik a román kori palota északi zárófal, az egyetem nyugati fala viszont ugyancsak román kori falra alapozott. Az ÉNy-i sarok feltárása során sikerült meghatározni a falhoz csatlakozó külső szintet, valamint a fal alapozási talpszintjét.

A munka során megnagyobbított kutatóárokban a már említett püspöki palota északi falának nyugati folytatásában a falsaroknál az ugyancsak román kori 70 cm